

ปัญหาการตีความกฎหมายป้องกันการทารุณกรรมสัตว์:

ศึกษาเปรียบเทียบกฎหมายไทยและอังกฤษ

Some Viewpoints from the Studies on Law of Animals Cruelty

Prevention of Thailand and England

ศุทธิณี อยู่สวัสดิ์

คณะนิติศาสตร์ มหาวิทยาลัยนเรศวร, 99 หมู่ 9 ตำบลท่าโพธิ์ อำเภอเมือง จังหวัดพิษณุโลก 65000,

เมลล์ติดต่อ: Suttineey@nu.ac.th

Suttinee Yusawat

Faculty of Law, Naresuan University, 99 Moo 9 Mueang, Phitsanulok 65000,

E-mail: Suttineey@nu.ac.th

เมื่อวันที่ 26 ธันวาคม 2557 ได้มีการประกาศพระราชบัญญัติป้องกันการทารุณกรรมและการจัดสวัสดิภาพสัตว์ พ.ศ. 2557 ซึ่งมีผลใช้บังคับตั้งแต่วันถัดจากวันที่ประกาศในราชกิจจานุเบกษา ตาม มาตรา 2 แห่งพระราชบัญญัตินี้ดังกล่าว ท่ามกลางเสียงคัดค้านของกลุ่มผู้ชอบทารุณกรรมสัตว์และกลุ่มผู้ค้าสุนัขข้ามชาติ และเสียงสนับสนุนจากกลุ่มผู้รักสัตว์ที่ผลักดันจนพระราชบัญญัตินี้มีผลใช้บังคับในที่สุด ซึ่งนับแต่วันที่ประกาศใช้จนมาถึงเวลานี้เป็นระยะเวลาเกือบ 1 ปีแล้ว มีผู้วิพากษ์วิจารณ์กฎหมายฉบับนี้ในหลายประเด็น อาทิเช่น การกำหนดค่านิยามของคำว่า “การทารุณกรรม” มีความเหมาะสมแล้วหรือไม่ การกำหนดว่าการกระทำใดถือเป็นการทารุณกรรมสัตว์รวมทั้งการกระทำใดที่ไม่เป็นการทารุณกรรมสัตว์ตามกฎหมายฉบับนี้บัญญัติด้วยถ้อยคำที่กว้างเกินไปหรือไม่ ตลอดจนโทษที่จะลงแก่ผู้กระทำความผิดมีความเหมาะสมแล้วหรือไม่

ทั้งนี้ผู้เขียนจะนำเสนอพระราชบัญญัติป้องกันการทารุณกรรมและการจัดสวัสดิภาพสัตว์ พ.ศ. 2557 เฉพาะประเด็นที่ถูวิพากษ์วิจารณ์ ซึ่งได้แก่ การให้คำจำกัดความของคำว่า “สัตว์” และคำว่า “การทารุณกรรมสัตว์” รวมทั้งการกระทำใดที่กฎหมายนี้ไม่ถือว่าเป็นการทารุณกรรมสัตว์และโทษของผู้ที่ทารุณกรรมสัตว์ตามกฎหมายดังกล่าว โดยจะศึกษาเปรียบเทียบกับ Animal Welfare Act 2006 ของประเทศอังกฤษ

คำสำคัญ: การจัดสวัสดิภาพสัตว์, การคุ้มครองสัตว์จากการทารุณกรรม, กฎหมายป้องกันการทารุณกรรมสัตว์

Abstract

Cruelty Prevention and Welfare of Animal Act B.E. 2557 has been given in the 26th day of December B.E. 2557. This act has been forced from day following the date of its publication in Government Gazette shown by section 2. Although this act has been reacted against by any people are likely performed any act of cruelty to animals and by groups of dog trafficking, this act has been finally forced cause of supporting by group of animal's lover. Since Cruelty Prevention and Welfare of Animal Act has been declared, there are many critics of this act in several topics such as, the suitable of definition of "cruelty", the scope of act of cruelty to animal and act of non cruelty to animal, and the suitable of punishment.

This article presents Cruelty Prevention and Welfare of Animal Act B.E. 2557 in some critic topics and comparing with Animal Welfare 2006 of England, in terms of the definition of "animal", the meaning of "animal cruelty", the act of non cruelty to animal and the punishment of a guilty person.

Keywords: Animal Welfare, Animal Cruelty Prevention, Law of Cruelty Prevention

1. บทนำ

เดิมประเทศไทยมีกฎหมายลงโทษผู้ที่กระทำความผิดต่อสัตว์น้อย และในอัตราโทษเบา เช่น ประมวลกฎหมายอาญา มาตรา 381 ที่ลงโทษผู้ที่กระทำการทารุณกรรมต่อสัตว์ หรือฆ่าสัตว์โดยให้ได้รับทุกข์เวทนาอันไม่จำเป็น และ มาตรา 382 ที่ลงโทษผู้ที่ใช้ให้สัตว์ทำงานจนเกินสมควรหรือใช้ให้ทำงานอันไม่สมควร เพราะเหตุที่สัตว์นั้นป่วยเจ็บ ชรา หรือ อ่อนอายุ เป็นต้น ซึ่งทั้ง 2 มาตราที่กล่าวมาแล้วนั้นเป็นเพียงความผิดลหุโทษเท่านั้น กล่าวคือ ผู้กระทำความผิดดังกล่าวต้องระวางโทษจำคุกไม่เกิน 1 เดือน หรือ ปรับไม่เกิน 10,000 บาท หรือทั้งจำทั้งปรับ เท่านั้น ซึ่งเมื่อพิจารณาจากกระแสสากลในเรื่องการพิทักษ์และคุ้มครองสัตว์แล้วเป็นโทษที่ไม่เหมาะสม

ในปัจจุบันนี้ กระแสการพิทักษ์และคุ้มครองสัตว์กำลังเป็นที่ยอมรับอย่างเป็นสากล เนื่องจากการยอมรับว่าสัตว์เองก็เป็นสิ่งมีชีวิตเช่นเดียวกับมนุษย์ รวมถึงใช้ชีวิตร่วมกับมนุษย์ เมื่อมนุษย์สามารถเข้าใจถึงความเจ็บปวดของผู้อื่นได้ มนุษย์จึงสามารถเข้าใจความรู้สึกเจ็บปวดของสัตว์เช่นกัน ดังนั้น กฎหมายสำหรับการคุ้มครองสัตว์จึงสมควรเข้มงวดยิ่งกว่าการคุ้มครองทรัพย์สินธรรมดาด้วยเหตุนี้ การตีความว่าสัตว์เป็นเพียงทรัพย์สินตามความในประมวลกฎหมายอาญา มาตรา 358 จึงทำให้เสียทรัพย์สิน จึงขาดความทันสมัยและขาดความเป็นสากล

นอกจากนี้ นานาอารยะประเทศได้มีการออกกฎหมายเพื่อคุ้มครองสัตว์เพิ่มมากขึ้น เพื่อให้สัตว์ได้รับการรับรองและคุ้มครองแตกต่างจากทรัพย์สินทั่วไป² โดยเฉพาะประเทศอังกฤษซึ่งถือเป็นประเทศที่ออกกฎหมายแม่บทแห่งการคุ้มครองสัตว์ และเป็นประเทศที่มีการเปลี่ยนแปลงแก้ไขกฎหมายดังกล่าวค่อนข้างมากเพื่อทำให้กฎหมายคุ้มครองสัตว์ในประเทศอังกฤษพัฒนาควบคู่ไปกับกฎหมายเรื่องอื่นๆ ตามการเปลี่ยนแปลงของบริบททางสังคม และเพื่อทำให้กฎหมายสามารถนำมาใช้บังคับได้อย่างทันสมัยและแท้จริง ซึ่งปัจจุบันนี้ประเทศอังกฤษใช้ Animal Welfare Act 2006³ ซึ่งถือเป็นกฎหมายฉบับล่าสุดในการคุ้มครองสัตว์

ดังนั้น เพื่อให้เป็นไปตามกระแสโลกาภิวัตน์ที่เป็นที่ยอมรับโดยสากล และโดยหลักคุณธรรมว่าสัตว์สมควรที่จะได้รับการคุ้มครองสิทธิตามธรรมชาติของสัตว์⁴ และได้รับการดูแลมิให้ถูกกระทำ

² อันวรัตน์ โจนวรรณ, (2551) “มาตรการทางกฎหมายในการป้องกันการทารุณกรรมสัตว์,” (วิทยานิพนธ์มหาบัณฑิต คณะนิติศาสตร์ จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย), 97-98. อ้างใน สุพรรณนิการ์ กิ่งทอง, (2558), “มาตรการป้องกันและปราบปรามการทารุณกรรมสัตว์ กรณีศึกษาการค้าสุนัขข้ามชาติ,” *วารสารนิติศาสตร์ มหาวิทยาลัยนครสวรรค์*, 8(1), 35.

³ ประเทศอังกฤษได้มีการประกาศใช้ Prevention the Cruel and Improper Treatment of Cattle Act 1822 ขึ้นเป็นฉบับแรกก่อนที่จะได้รับการพัฒนาขึ้นเป็น Royal Society for the Prevention of Cruelty to Animals 1824 และถูกแทนที่ด้วย Cruelty to Animals Act 1849 และในภายหลังได้มีการบัญญัติแก้ไขเพิ่มเติมขึ้นเป็น Cruelty to Animals Act 1876 ก่อนที่จะถูกยกเลิกโดย Protection of Animals Act 1911 ตามลำดับ ซึ่งในปัจจุบันกฎหมายเหล่านี้ได้ถูกยกเลิกและให้นำ Animal Welfare Act 2006 มาใช้บังคับแทน

⁴ ร่างหลักการและเหตุผล ประกอบร่างพระราชบัญญัติป้องกันการทารุณกรรมและการจัดสวัสดิภาพสัตว์ พ.ศ....

ทารุณกรรม หรือการต้องถูกฆ่าโดยไม่สมควร ไม่ว่าจะเป็นการกระทำของเจ้าของสัตว์ หรือ การกระทำของบุคคลอื่น ดังนี้ จึงสมควรที่ประเทศไทยจะมีกฎหมายเพื่อคุ้มครองสัตว์จากการถูกทารุณกรรมเช่นกัน

อย่างไรก็ตาม เมื่อประเทศไทยได้ประกาศใช้บังคับพระราชบัญญัติป้องกันการทารุณกรรมและการจัดสวัสดิภาพสัตว์ พ.ศ. 2557 แล้ว กลับมีผู้โต้แย้งไม่เห็นด้วยวิพากษ์วิจารณ์และตั้งคำถามกฎหมายดังกล่าว โดยเฉพาะในประเด็นการให้คำนิยามหรือคำจำกัดความของคำว่า “สัตว์” ซึ่งเป็นวัตถุประสงค์กฎหมายนี้มุ่งประสงค์จะคุ้มครองว่ามีความหมายเพียงใด และคำว่า “การทารุณกรรม” หมายความว่ารวมถึงการกระทำใดบ้าง ตลอดจนโทษที่จะลงแก่ผู้กระทำความผิดนั้น มีความเหมาะสมแล้วหรือไม่ ซึ่งในการศึกษาหาคำตอบและวิเคราะห์ประเด็นดังกล่าว ผู้เขียนจะศึกษาพระราชบัญญัติป้องกันการทารุณกรรมและการจัดสวัสดิภาพสัตว์ พ.ศ. 2557 เปรียบเทียบกับ Animal Welfare Act 2006 ของประเทศอังกฤษ

2. พระราชบัญญัติป้องกันการทารุณกรรมและการจัดสวัสดิภาพสัตว์ พ.ศ. 2557

ศึกษาเปรียบเทียบกับ Animal Welfare Act 2006

2.1 คำจำกัดความของคำว่า “สัตว์” ตามกฎหมายไทยและกฎหมายอังกฤษ

เนื่องจากพระราชบัญญัติป้องกันการทารุณกรรมและการจัดสวัสดิภาพสัตว์ฯ ฉบับนี้เกิดขึ้นเพราะความร่วมมือและการให้ความสนับสนุนของหลายฝ่าย ไม่ว่าจะเป็นภาครัฐ หรือ ภาคเอกชน เช่น กระทรวงเกษตรและสหกรณ์ กรมปศุสัตว์ สำนักควบคุมป้องกันและบำบัดโรคสัตว์ สมาคมป้องกันการทารุณสัตว์แห่งประเทศไทย (Thai Society for the Prevention of Cruelty to Animal หรือ TSPCA) เป็นต้น จึงทำให้กฎหมายฉบับนี้สะท้อนภาพแห่งการคุ้มครองสัตว์อย่างแท้จริง

โดยเมื่อพิจารณาคำจำกัดความของคำว่า “สัตว์” แล้ว ค่อนข้างจะครอบคลุมตามเจตนารมณ์ของกฎหมายฉบับนี้ที่บัญญัติขึ้นเพื่อคุ้มครองสัตว์ โดยมาตรา 3 แห่งพระราชบัญญัติดังกล่าวได้ให้คำนิยามของคำว่า “สัตว์” ไว้ว่า สัตว์ที่โดยปกติเลี้ยงไว้เพื่อเป็นสัตว์บ้าน สัตว์เลี้ยงเพื่อใช้งาน สัตว์เลี้ยง เพื่อใช้เป็นพาหนะ สัตว์เลี้ยงเพื่อใช้เป็นเพื่อน สัตว์เลี้ยงเพื่อใช้เป็นอาหาร สัตว์เลี้ยงเพื่อใช้ในการแสดง หรือสัตว์เลี้ยงเพื่อใช้ในการอื่นใด ทั้งนี้ ไม่ว่าจะมิใช่เจ้าของหรือไม่ก็ตาม และให้หมายความรวมถึงสัตว์ที่อาศัย อยู่ในธรรมชาติตามที่รัฐมนตรีประกาศกำหนด

ซึ่งคำจำกัดความดังกล่าวนี้ชัดเจนพอที่จะทำให้ประชาชนทั่วไปเข้าใจได้ แต่ก็ยังสามารถเปิดโอกาสให้นักกฎหมายตีความเพื่อให้สมกับเจตนารมณ์ของกฎหมายฉบับนี้ โดยเมื่อพิจารณาเปรียบเทียบกับ Animal Welfare Act 2006 ของประเทศอังกฤษแล้วจะพบว่า คำนิยามของพระราชบัญญัติดังกล่าวมีความเฉพาะเจาะจงและครอบคลุมสัตว์มากกว่า เพราะ Animal Welfare Act 2006 ให้ความคุ้มครองเฉพาะ (ก) สัตว์ลักษณะหรือประเภทที่อาศัยอยู่ในสหราชอาณาจักร อังกฤษ (ข) สัตว์ที่อยู่ภายใต้การควบคุมดูแลของมนุษย์ไม่ว่าจะเป็นการชั่วคราวหรือถาวร หรือ (ค)

สัตว์ที่ไม่ได้มีถิ่นอาศัยอยู่ในป่า⁵ ซึ่งเมื่อพิจารณาแล้วจะพบว่าเป็นการให้คำจำกัดความกว้างๆ จำเป็นต้องมีการตีความต่อไป

2.2 การทารุณกรรมสัตว์ตามกฎหมายไทยและกฎหมายอังกฤษ

พระราชบัญญัติป้องกันการทารุณกรรมและการจัดสวัสดิภาพสัตว์ฯ กำหนดคำนิยามของคำว่า การทารุณกรรมสัตว์ไว้ที่ มาตรา 3 ว่า “การทารุณกรรม” หมายความว่า การกระทำหรืองดเว้นการกระทำใดๆ ที่ทำให้สัตว์ได้รับความทุกข์ทรมานไม่ว่าทางร่างกายหรือจิตใจ ได้รับความเจ็บปวดความเจ็บป่วย ทูพพลภาพ หรืออาจมีผลทำให้สัตว์นั้นตาย และให้หมายความรวมถึงการใช้สัตว์เพื่อการ สัตว์เจ็บป่วย สัตว์ชราหรือสัตว์ที่กำลังตั้งท้อง เพื่อแสวงหาประโยชน์ ใช้สัตว์ประกอบภารกิจ ใช้สัตว์ทำงานจนเกินสมควรหรือใช้ให้ทำงานอันไม่สมควร เพราะเหตุที่สัตว์นั้นเจ็บป่วย ชรา หรืออ่อนอายุ

เมื่อพิจารณาจากคำนิยามดังกล่าวแล้ว ความหมายของการทารุณกรรมสัตว์ค่อนข้างจะกว้าง จึงอาจจะเป็นปัญหาในการพิจารณาตีความและการปรับใช้กฎหมายดังกล่าวได้ โดยเฉพาะข้อความที่ว่า การกระทำหรืองดเว้นการกระทำใดๆ ที่ทำให้สัตว์ได้รับความทุกข์ทรมานไม่ว่าทางร่างกายหรือจิตใจ ได้รับความเจ็บปวดความเจ็บป่วย ทูพพลภาพ ที่ต้องพิจารณาตามประเภท ชนิด ลักษณะของสัตว์ตัวนั้นๆ ประกอบกับความทุกข์ทรมานทางจิตใจนั้นยากที่จะพิสูจน์ได้

และมาตรา 20 วางหลักว่า ห้ามมิให้ผู้ใดกระทำการอันเป็นการทารุณกรรมสัตว์โดยไม่มีเหตุอันสมควร ซึ่งคำว่าไม่มีเหตุอันสมควรมันเป็นถ้อยคำที่กว้างมากเพราะในการพิจารณาว่าการใดไม่มีเหตุอันสมควรมีลักษณะเป็นการพิจารณาในทางอัตวิสัย (Subjective Test) อย่างยิ่ง เมื่อเปรียบเทียบกับกฎหมาย Animal Welfare Act 2006 ของอังกฤษซึ่งการทารุณกรรมสัตว์จะถูกระบุไว้ในหมวด การป้องกันการทารุณกรรมสัตว์ (Prevention of harm) มาตรา 4 โดยใช้ถ้อยคำว่า การทารุณกรรมสัตว์โดยไม่มีเหตุอันสมควร (Unnecessary Suffering) เช่นกัน หากแต่มีการขยายความเพื่ออธิบายถ้อยคำดังกล่าวด้วยเพื่อมิให้กฎหมายมีลักษณะเป็นอัตวิสัยมากเกินไป

กล่าวคือ การทารุณกรรมสัตว์โดยไม่มีเหตุอันสมควร คือ การที่ผู้ใดกระทำการใดอันเป็นเหตุให้สัตว์ที่ได้รับความคุ้มครองตามกฎหมายนี้ ได้รับความทุกข์ทรมาน โดยผู้นั้นรู้หรือควรรู้ว่าการกระทำเช่นนั้นจะทำให้สัตว์ได้รับความทุกข์ทรมาน ถือว่าการทารุณกรรมสัตว์เช่นว่านี้ไม่มีเหตุอันสมควร⁶

⁵ Section 2 “Protected animal” An animal is a “protected animal” for the purposes of this Act if— (a) it is of a kind which is commonly domesticated in the British Islands, (b) it is under the control of man whether on a permanent or temporary basis, or (c) it is not living in a wild state.

⁶ Section 4 Unnecessary suffering: (1) A person commits an offence if— (a) an act of his, or a failure of his to act, causes an animal to suffer, (b) he knew, or ought reasonably to have known, that the act, or failure to act, would have that effect or be likely to do so, (c) the animal is a protected animal, and (d) the suffering is unnecessary.

นอกจากนี้กฎหมายฉบับดังกล่าวยังจัดการกระทำที่ถือว่าเป็นการทารุณกรรมสัตว์ (Prevention of harm) ไว้ 4 ประการ เพื่อป้องกันการแยกพิจารณาและลงโทษ ได้แก่

(ก) การตัดหรือขลิบอวัยวะสัตว์ (Mutilation) กล่าวคือ ผู้ใดทำการตัดอวัยวะของสัตว์ ที่ได้รับความคุ้มครองตามกฎหมายนี้ หรือ เป็นเหตุให้เกิดการกระทำดังกล่าวขึ้น ถือว่าผู้นั้นกระทำความผิด⁷

(ข) การตัดหางสุนัข (Docking of dogs' tails) กล่าวคือ ผู้ใดตัดทั้งหมดหรือบางส่วนของหางสุนัขออกไป โดยมีวัตถุประสงค์ประการอื่นใดที่ไม่ใช่เพื่อการรักษาพยาบาลสัตว์นั้น หรือ เป็นเหตุให้ผู้อื่นตัดทั้งหมดหรือบางส่วนของหางสุนัขออกไป โดยมีวัตถุประสงค์ประการอื่นใดที่ไม่ใช่เพื่อการรักษาพยาบาลสัตว์นั้น⁸

(ค) การวางยาพิษสัตว์ (Administration of poisons etc.) กล่าวคือ ผู้ใดกระทำการใดดังต่อไปนี้โดยปราศจากอำนาจตามกฎหมาย หรือ เหตุยกเว้นโทษ (ก) วางยาพิษ หรือ ยาที่จะทำให้เกิดอันตรายแก่สัตว์ที่ได้รับความคุ้มครองตามกฎหมายนี้ โดยเจตนาวางยาพิษ หรือเจตนาทำให้สัตว์ได้รับบาดเจ็บ หรือ (ข) เป็นเหตุให้สัตว์ที่ได้รับความคุ้มครองตามกฎหมายนี้ได้รับยาพิษหรือยาที่จะทำให้เกิดอันตรายถือว่าผู้นั้นกระทำความผิด⁹

(ง) การต่อสู้สัตว์ (Fighting etc.) กล่าวคือ ผู้ใดกระทำการใดดังต่อไปนี้ ถือว่าผู้นั้นกระทำความผิด (ก) ก่อให้เกิดการต่อสู้สัตว์หรือพยายามทำเช่นนั้น (ข) ได้รับเงินจากการจัดให้สัตว์ต่อสู้กัน (ค) ทำให้สาธารณชนทราบถึงการต่อสู้กันของสัตว์นั้น (ง) ให้ข้อมูลเกี่ยวกับการต่อสู้สัตว์แก่ผู้อื่นโดยมีเจตนาให้ผู้อื่นเข้าร่วมในการต่อสู้สัตว์ดังกล่าว (จ) จัดให้มีหรือยอมรับการวางเดิมพันหรือการพนันในการต่อสู้สัตว์ หรือกระทำการใดอันมีลักษณะคล้ายคลึงกัน (ฉ) เข้าร่วมเป็นส่วนหนึ่งในการต่อสู้สัตว์ (ช) ครอบครองสิ่งที่ได้รับการออกแบบหรือประยุกต์ขึ้นเพื่อใช้สำหรับการต่อสู้สัตว์โดยมีเจตนาใช้ในการต่อสู้สัตว์ (ซ) เก็บสัตว์หรือฝึกสัตว์สำหรับใช้ในการต่อสู้สัตว์

⁷ Section 5 Mutilation: (1) A person commits an offence if— (a) he carries out a prohibited procedure on a protected animal; (b) he causes such a procedure to be carried out on such an animal.

⁸ Section 6 Docking of dogs' tails: (1) A person commits an offence if— (a) he removes the whole or any part of a dog's tail, otherwise than for the purpose of its medical treatment; (b) he causes the whole or any part of a dog's tail to be removed by another person, otherwise than for the purpose of its medical treatment.

⁹ Section 7 Administration of poisons etc.: (1) A person commits an offence if, without lawful authority or reasonable excuse, he— (a) administers any poisonous or injurious drug or substance to a protected animal, knowing it to be poisonous or injurious, or (b) causes any poisonous or injurious drug or substance to be taken by a protected animal, knowing it to be poisonous or injurious.

(ณ) เก็บทรัพย์สินใดๆ สำหรับใช้ในการต่อสู้สัตว์¹⁰

2.3 การกระทำที่ไม่ถือว่าเป็นการทารุณกรรมสัตว์กฎหมายไทย

พระราชบัญญัติป้องกันการทารุณกรรมและการจัดสวัสดิภาพสัตว์ฯ มาตรา 21 กำหนดข้อยกเว้นไว้ในอนุมาตราที่ 1 ถึง 11 ว่าการกระทำได้ที่กำหนดไว้ในอนุมาตราเหล่านี้ ไม่ถือเป็นการทารุณกรรมสัตว์ตามมาตรา 20 โดยอนุมาตราที่น่าสนใจและควรนำมาพิจารณาเพราะเป็น

ฉบับทบทวนกฎหมายที่ประชาชนในสังคมให้ความสนใจเป็นพิเศษเมื่อมีข้อเท็จจริงเกิดขึ้นในสังคม¹¹ คือ

- มาตรา 21 วางหลักไว้ว่า การกระทำได้ต่อไปนี้ ไม่ถือว่าเป็นการทารุณกรรมสัตว์ตามมาตรา 20
- (1) การฆ่าสัตว์เพื่อใช้เป็นอาหาร ทั้งนี้ เฉพาะสัตว์เลี้ยงเพื่อใช้เป็นอาหาร
 - (6) การฆ่าสัตว์ในกรณีที่มีความจำเป็นเพื่อป้องกันอันตรายแก่ชีวิตหรือร่างกายของมนุษย์หรือสัตว์อื่น หรือป้องกันความเสียหายที่จะเกิดแก่ทรัพย์สิน
 - (8) การตัด หู หาง ขน เขา หรืองาโดยมีเหตุอันสมควรและไม่เป็นอันตรายต่อสัตว์ หรือการดำรงชีวิตของสัตว์
 - (9) การจัดให้มีการต่อสู้ของสัตว์ตามประเพณีท้องถิ่น

2.3.1 สำหรับกรณีมาตรา 21 (1) การฆ่าสัตว์เพื่อใช้เป็นอาหาร ตามพระราชบัญญัติป้องกันการทารุณกรรมและการจัดสวัสดิภาพสัตว์ฯ นั้น หมายเฉพาะสัตว์เลี้ยงเพื่อใช้เป็นอาหารเท่านั้น ซึ่งในกรณีนี้มีประเด็นที่ต้องพิจารณาว่า คำว่าสัตว์เลี้ยงที่เลี้ยงเพื่อใช้เป็นอาหารนั้น หมายถึงเฉพาะสัตว์เลี้ยงที่ใช้เป็นอาหารคนเท่านั้น หรือ หมายรวมถึงสัตว์เลี้ยงที่เลี้ยงเพื่อเป็นอาหารสัตว์อื่นด้วย เช่น การนำลูกไก่ที่ไม่แข็งแรงมาเป็นอาหารให้ปลากินเนื้อ การนำปลาที่ยังไม่ตาย

¹⁰ Section 8 Fighting etc.: (1) A person commits an offence if he— (a) causes an animal fight to take place, or attempts to do so; (b) knowingly receives money for admission to an animal fight; (c) knowingly publicises a proposed animal fight; (d) provides information about an animal fight to another with the intention of enabling or encouraging attendance at the fight; (e) makes or accepts a bet on the outcome of an animal fight or on the likelihood of anything occurring or not occurring in the course of an animal fight; (f) takes part in an animal fight; (g) has in his possession anything designed or adapted for use in connection with an animal fight with the intention of its being so used; (h) keeps or trains an animal for use for in connection with an animal fight; (i) keeps any premises for use for an animal fight.

¹¹ ข้อเท็จจริงตามข่าวเป็นคดีแรกที่ผู้กระทำความผิดได้รับโทษตามพระราชบัญญัติป้องกันการทารุณกรรมและการจัดสวัสดิภาพสัตว์ฯ มิใช่ได้รับโทษตามประมวลกฎหมายอาญา และได้มีการฟ้องร้องดำเนินคดีตามพระราชบัญญัติป้องกันการทารุณกรรมและการจัดสวัสดิภาพสัตว์ฯ จนศาลมีคำพิพากษา แสดงให้เห็นถึงกระแสสังคมไทยที่ให้ความสำคัญและสนใจการบังคับใช้พระราชบัญญัติป้องกันการทารุณกรรมและการจัดสวัสดิภาพสัตว์ฯ ดังกล่าว ดู ไทยรัฐออนไลน์, (7 มกราคม 2558), **ตัดสินแล้วคดี "ฟันปากหมา" ประเดิมพ.ร.บ. ทารุณสัตว์ จำคุก 1ปี, สืบค้นเมื่อ 3 มิถุนายน 2558** จาก <http://www.thairath.co.th/content/473118> และ ไทยรัฐออนไลน์, (23 มกราคม 2558), **ฟ้องแล้ว! คดีวางยาฆ่าหมาศาลลงโทษตามพ.ร.บ. ทารุณสัตว์, สืบค้นเมื่อ 3 มิถุนายน 2558** จาก <http://www.thairath.co.th/content/476675>

มาเป็นอาหารให้จะเข้ เป็นต้น ในกรณีเหล่านี้จะเข้าข้อยกเว้นตามมาตรา 21 (1) ซึ่งกฎหมายไม่ถือว่าเป็นการทารุณกรรมสัตว์หรือไม่

สำหรับประเด็นนี้ ผู้เขียนเห็นว่าสามารถแยกวิเคราะห์ได้เป็น 2 ประการ คือ

ประการแรก มาตรา 21 (1) การฆ่าสัตว์เพื่อใช้เป็นอาหารนั้น หมายรวมทั้งสัตว์เลี้ยงที่เลี้ยงเพื่อใช้เป็นอาหารของทั้งคนและสัตว์อยู่แล้ว เมื่อพิจารณาจากเจตนารมณ์ของกฎหมายฉบับนี้ที่ว่า “เพื่อให้สัตว์ได้รับการคุ้มครองตามธรรมชาติของสัตว์อย่างเหมาะสม”¹² เมื่อสัตว์ที่เจ็บป่วยไม่แข็งแรงอยู่แล้ว ไม่อาจจะมีชีวิตได้ตามธรรมชาติของสัตว์นั้น หรือตามธรรมชาติแล้วสัตว์ดังกล่าวเป็นอาหารของสัตว์ประเภทหรือชนิดอื่น เช่น ในกรณีผู้ทำฟาร์มไก่ซึ่งเลี้ยงไก่ที่หลายหมื่นตัวนั้น ย่อมมีไก่จำนวนไม่น้อยที่เกิดมาแล้วอ่อนแอ เจ็บป่วย หรือเป็นโรค ในกรณีนี้ย่อมขึ้นอยู่กับเจ้าของฟาร์มในการบริหารจัดการไก่เหล่านั้น ซึ่งไก่เหล่านี้เป็นไก่ที่ไม่สามารถนำมาให้มนุษย์บริโภคได้ เพราะขาดความปลอดภัยในอาหาร (Food Safety)¹³ ดังนั้น จึงมีทางเดียวที่เจ้าของฟาร์มไก่จะสามารถลดต้นทุนทางธุรกิจ (Business Cost) ได้ คือ การกำจัดไก่เหล่านั้น โดยวิธีการต่างๆ หากแต่วิธีการที่ทำให้ไก่เหล่านั้นไม่สูญเปล่าคือการให้เป็นอาหารของสัตว์กินเนื้ออื่นต่อไป ด้วยเหตุนี้สำหรับการฆ่าสัตว์เพื่อใช้เป็นอาหารสัตว์นั้นจึงไม่ถือเป็นการทารุณกรรม ตามพระราชบัญญัติป้องกันการทารุณกรรมและการจัดสวัสดิภาพสัตว์ฯ มาตรา 21 (1)

ประการที่สอง หากถือว่าการฆ่าสัตว์เพื่อใช้เป็นอาหาร ตามความในมาตรา 21 (1) นั้น หมายความว่าเฉพาะแต่การฆ่าสัตว์เพื่อใช้เป็นอาหารคน เท่านั้น โดยมีได้หมายรวมถึงการฆ่าสัตว์เพื่อใช้เป็นอาหารสัตว์ ดังนั้น ในกรณีหลังการฆ่าสัตว์เหล่านี้ อาจถือเป็นการทารุณกรรมสัตว์ โดยไม่มีเหตุอันสมควรตามความในมาตรา 20 ได้ แต่อย่างไรก็ตาม ต้องพิจารณาด้วยว่าการกระทำดังกล่าวครบองค์ประกอบความผิดอาญาด้วยหรือไม่ กล่าวคือ แม้ว่าผู้กระทำจะมีการกระทำครบองค์ประกอบภายนอกและภายในตามที่กฎหมายมาตรา 20 กำหนด ประกอบกับไม่มีเหตุยกเว้นความผิดตาม มาตรา 21 (1) ก็ตาม แต่อาจพิจารณาได้ว่า การกระทำในลักษณะดังกล่าวถือเป็นการกระทำตามจารีตประเพณีของคนเลี้ยงสัตว์ชนิดนั้นหรือประเภทนั้น แม้จะไม่มีกฎหมายลายลักษณ์อักษรบัญญัติไว้ แต่เป็นหลักที่ผู้ประกอบอาชีพในลักษณะนี้โดยทั่วไปปฏิบัติตามเป็นระยะเวลายาวนาน จนอาจเป็นเหตุที่ทำให้การกระทำไม่เป็นความผิดได้ หรือเป็นเหตุยกเว้นความผิด (Justification) โดยไม่ขัดต่อประมวลกฎหมายอาญา มาตรา 2 (หลักไม่มีความผิด ไม่มีโทษ เมื่อไม่มีกฎหมายบัญญัติ หรือ nullum crimen, nulla poena sine lege)¹⁴ ดังนี้ หากพิจารณา

¹² ดู หมายเหตุใน พระราชบัญญัติป้องกันการทารุณกรรมและการจัดสวัสดิภาพสัตว์ พ.ศ. 2557.

¹³ พรธิภา อังค์คุณารักษ์, (2552), “การจัดการโซ่อุปทานสำหรับอุตสาหกรรมเกษตร,” for Quality September 2009 No. 143, สืบค้นเมื่อ 4 มิถุนายน 2558 จาก http://www.sru.agro.ku.ac.th/file/article/1/scm_for_AI.pdf

¹⁴ ทวีเกียรติ มีนะกนิษฐ, (2556), คำอธิบายกฎหมายอาญา ภาคทั่วไป, พิมพ์ครั้งที่ 15 แก้ไขเพิ่มเติม, (กรุงเทพฯ : วิญญูชน), 155.

ได้ว่าเป็นการปฏิบัติตามจารีตประเพณีของประชาชนที่ประกอบอาชีพนี้แล้ว การฆ่าสัตว์เพื่อให้เป็นอาหารสัตว์จึงอาจไม่มีความผิดกฎหมาย

2.3.2 สำหรับกรณี มาตรา 21 (6) การฆ่าสัตว์ในกรณีที่มีความจำเป็นเพื่อป้องกันอันตรายแก่ชีวิตหรือร่างกายของมนุษย์ หรือสัตว์อื่น หรือป้องกันความเสียหายที่จะเกิดแก่ทรัพย์สิน นั้น เนื่องจากสัตว์เลี้ยงหลายชนิดแม้เราเลี้ยงดูอย่างดีจนเชื่อง หากแต่สัตว์ย่อมมีสัญชาตญาณของสัตว์ในบางครั้งสัตว์อาจทำร้ายร่างกายคนหรือทรัพย์สิน รวมถึงการทำร้ายสัตว์อื่นซึ่ง มาตรา 21 (6) ก็ได้บัญญัติรับรองสิทธิของผู้เสียหายว่าสามารถฆ่าสัตว์เหล่านั้นเพื่อเป็นการป้องกันตัวได้ซึ่งทำให้การกระทำดังกล่าวไม่มีความผิด และไม่ถือเป็นการทารุณกรรมสัตว์

มาตรา 21 (6) บัญญัติสิทธิในการฆ่าสัตว์เพื่อป้องกันไว้ 3 เหตุด้วยกัน คือ (ก) เพื่อป้องกันอันตรายแก่ชีวิตและแก่ร่างกายมนุษย์ (ข) เพื่อป้องกันอันตรายแก่ชีวิตและแก่ร่างกายของสัตว์อื่น (ค) เพื่อป้องกันความเสียหายที่จะเกิดแก่ทรัพย์สิน ซึ่งเมื่อพิจารณาแล้วจะพบว่าสิทธิในการป้องกันในมาตรานี้ยังกำหนดองค์ประกอบไม่ชัดเจนเมื่อพิจารณามาตรา 68 แห่งประมวลกฎหมายอาญาโดยสิทธิในการป้องกันตามมาตรา 21 (6) นี้ ผู้เสียหายมีอำนาจกระทำการป้องกันได้ถึงขนาดฆ่าสัตว์ตัวนั้น ส่วนประมวลกฎหมายอาญา มาตรา 68 นั้น ผู้ที่กระทำโดยป้องกันจะต้องกระทำไปพอสมควรแก่เหตุ หรือได้สัดส่วนแห่งภัยด้วย¹⁵ หากผู้กระทำได้กระทำการป้องกันไปเกินสมควรแก่เหตุประมวลกฎหมายอาญา มาตรา 69 กำหนดให้การกระทำดังกล่าวเป็นความผิด แต่กฎหมายกำหนดให้ศาลลงโทษน้อยกว่าที่กฎหมายกำหนดไว้สำหรับความผิดนั้นเพียงใดก็ได้

เมื่อพิจารณาเปรียบเทียบระหว่างมาตรา 21 (6) กับประมวลกฎหมายอาญา มาตรา 68 แล้วพบว่า มาตรา 21 (6) ปรากฏจากหลักเกณฑ์ในการพิจารณาว่าการกระทำโดยป้องกันนั้นได้กระทำไปพอสมควรแก่เหตุหรือไม่ ด้วยเหตุนี้ในสถานการณ์เดียวกัน หากนำมาตรา 21 (6) และประมวลกฎหมายอาญา มาตรา 68 มาพิจารณาอาจได้ผลทางกฎหมายที่แตกต่างกัน เช่น นาย ก ถูกสุนัขตัวใหญ่พันธุ์ที่สี่หูหนังสือพิมพ์และโทรทัศน์ต่างกล่าวว่าเป็นพันธุ์ที่ดุร้ายเห่าเสียงดังและตั้งท่าจะวิ่งเข้ามากัด นาย ก จึงใช้ปืนยิงสุนัขตัวนั้นตาย¹⁶

ในกรณีนี้อาจแยกวิเคราะห์ได้เป็น 2 ประการ คือ

ประการแรก ถ้าสุนัขที่จะเข้ามาทำร้าย นาย ก เป็นสัตว์ที่มีเจ้าของ แล้ว นาย ก ใช้ปืนยิงสุนัขตัวนั้นตาย เมื่อพิจารณาข้อความในประมวลกฎหมายอาญา มาตรา 68 คำว่า “ภัยอันตราย” หมายความว่า ความน่ากลัวที่จะเกิดอันตราย ส่วน “การประทุษร้ายอันละเมิดต่อกฎหมาย”

¹⁵ แสงว นฤเชลิมวิภาส, (2544), **หลักกฎหมายอาญา**, พิมพ์ครั้งที่ 3 แก้ไขเพิ่มเติม, (กรุงเทพฯ: วิญญูชน), 58-59.

¹⁶ ดัดแปลงข้อเท็จจริงจาก กรณียิงสุนัขเนื่องจากความโกรธที่ถูกสุนัขขึงไล่ตะกรับและไล่กัดสุนัขเลี้ยงของผู้กระทำ เป็นประจำ ดู ไทยรัฐออนไลน์, (22 มกราคม 2558), **คุมมือปืนยิงเจ้าชื้อบ้อฝากขังศาลอาญา**, สืบค้นเมื่อ 20 กรกฎาคม 2558, จาก <http://www.thairath.co.th/content/476408>

หมายความว่า การกระทำที่เป็นการคุ้มครองคามสิทธิของผู้อื่น¹⁷ ดังนั้น การประทุษร้ายอันละเมิดต่อกฎหมายจะต้องเป็นการกระทำของบุคคล ส่วนสัตว์หรือสิ่งของย่อมไม่อาจกระทำการละเมิดต่อกฎหมายได้ แต่บุคคลอาจใช้สัตว์เป็นเครื่องมือในการละเมิดกฎหมายก็ได้ รวมทั้งการที่สัตว์ก่อให้เกิดอันตรายแก่บุคคลหรือทรัพย์สินของบุคคล หากเจ้าของสัตว์ต้องรับผิดชอบไม่ว่าทางแพ่งหรือทางอาญาต่อผู้ที่ได้รับอันตรายก็ถือว่าเจ้าของสัตว์นั้นประทุษร้ายอันละเมิดต่อกฎหมายแล้ว ผู้ที่ได้รับอันตรายกระทำการตอบโต้โดยป้องกันได้¹⁸ ดังนั้น นาย ก จึงอ้างว่าตนกระทำโดยป้องกันตามประมวลกฎหมายอาญา มาตรา 68 ได้ และ ผู้เขียนเห็นว่า นาย ก อาจอ้าง มาตรา 21 (6) ได้เช่นกัน เพราะมาตรานี้กำหนดเงื่อนไขเพียง มีสถานการณ์ที่จำเป็นต้องฆ่าสัตว์เกิดขึ้น และได้กระทำไปโดยมีมูลเหตุชักจูงใจเพื่อป้องกันอันตรายแก่ชีวิต หรือร่างกาย ก็เพียงพอแล้ว¹⁹

ประการที่สอง ถ้าสุนัขที่จะเข้ามาทำร้ายนาย ก เป็นสัตว์ที่ไม่มีเจ้าของ แล้ว นาย ก ใช้ปืนยิงสุนัขตัวนั้นตาย ในกรณีนี้การกระทำของสัตว์ที่ไม่มีเจ้าของไม่ใช่ภัยอันตรายที่เกิดจากการประทุษร้ายอันละเมิดต่อกฎหมาย ดังนั้น การกระทำที่ต้องการช่วยให้ตนเองหรือผู้อื่นพ้นภัยอันตรายถือเป็นการกระทำโดยจำเป็นตามประมวลกฎหมายอาญามาตรา 67 (2) คือจำเป็นเพื่อให้พ้นภัยอันตราย มิใช่การกระทำโดยป้องกันตามประมวลกฎหมายอาญา มาตรา 68 และ ผู้เขียนเห็นว่า นาย ก อาจอ้าง มาตรา 21 (6) ได้เช่นกัน เพราะมาตรานี้กำหนดเงื่อนไขเพียง มีสถานการณ์ที่จำเป็นต้องฆ่าสัตว์เกิดขึ้น โดยที่สัตว์นั้นไม่ต้องเป็นภัยอันตรายที่เกิดจากการประทุษร้ายอันละเมิดต่อกฎหมาย และได้กระทำไปโดยมีมูลเหตุชักจูงใจเพื่อป้องกันอันตรายแก่ชีวิต หรือร่างกาย

อย่างไรก็ตาม เมื่อนำมาตรา 21 (6) มาพิจารณา นาย ก จะสามารถอ้างว่าตนกระทำโดยป้องกันได้ต่อเมื่อ ปรากฏว่ามีอันตรายแก่ชีวิตหรือร่างกายนาย ก และเป็นอันตรายที่ใกล้จะถึง นาย ก จำเป็นต้องกระทำการใดซึ่งหมายรวมถึงการใช้ปืนยิงสุนัขตัวนั้นตายเพื่อป้องกันสิทธิของตนให้พ้นภัยคุกคามนั้น โดยไม่จำเป็นต้องพิจารณาเรื่องสัดส่วนแห่งภัย กล่าวคือ ไม่จำเป็นต้องพิจารณาว่านาย ก ได้กระทำไปด้วยวิธีทางน้อยที่สุดหรือไม่²⁰ ซึ่งในกรณีนี้อาจทำให้ผู้กระทำสามารถอ้างการกระทำโดยป้องกันตามมาตรา 21 (6) ได้ง่าย

¹⁷ แสง บุญเฉลิมวิภาส, **หลักกฎหมายอาญา**, 89.

¹⁸ เกียรติจร วัจนะสวัสดิ์, (2551), **คำอธิบายกฎหมายอาญา ภาค 1 บทบัญญัติทั่วไป**, พิมพ์ครั้งที่ 10 แก้ไขเพิ่มเติม, (กรุงเทพฯ: พลสยาม พรินติ้ง (ประเทศไทย)), 381.

¹⁹ เพราะคำว่า “สัตว์” ตามคำนิยาม มาตรา 3 แห่งพระราชบัญญัติดังกล่าวได้กำหนดให้ สัตว์ หมายถึง สัตว์ที่มีเจ้าของ และไม่มีเจ้าของ ดังนั้น ผู้เขียนจึงเห็นว่า ผู้มีอำนาจกระทำการฆ่าสัตว์ในกรณีที่มีความจำเป็นเพื่อป้องกันอันตรายตามมาตรา 21 (6) อาจฆ่าสัตว์ในกรณีที่มีความจำเป็นได้ทั้งสัตว์ที่มีเจ้าของและไม่มีเจ้าของ ถ้าสัตว์ดังกล่าวทำให้เกิดสถานการณ์ที่จำเป็นต้องกระทำ เพื่อป้องกันอันตรายแก่ชีวิตหรือร่างกายของมนุษย์ หรือสัตว์อื่น หรือป้องกันความเสียหายที่จะเกิดแก่ทรัพย์สิน

²⁰ ทวีเกียรติ มีนะกนิษฐ, **คำอธิบายกฎหมายอาญา ภาคทั่วไป**, 159.

ในทางกลับกันหากนำประมวลกฎหมายอาญา มาตรา 68 มาวินิจฉัยข้อเท็จจริงเดียวกันนี้ นาย ก อาจจะทำอย่างป้องกันพอสมควรแก่เหตุไม่ได้ เนื่องจาก การที่นาย ก ใช้ปืนยิงสุนัขตาย ไม่ถือว่าเป็นการป้องกันด้วยวิถีทางที่น้อยที่สุด เพราะ นาย ก อาจจะทำด้วยวิถีทางที่รุนแรงน้อยกว่านั้นได้ เช่น วิ่งหนี ดี หรือเตะสุนัขตัวนั้น เป็นต้น ดังนี้ นาย ก อาจจะทำอย่างป้องกันไปเกินแก่เหตุสมควร ซึ่งต้องพิจารณาประมวลกฎหมายอาญา มาตรา 69 ต่อไปว่า นาย ก ได้กระทำด้วยความตื่นเต้น ความตกใจ หรือความกลัวหรือไม่ อันจะเป็นเหตุให้ศาลลงโทษน้อยกว่าที่กฎหมายกำหนดไว้สำหรับความผิดนั้น ซึ่งในกรณีหลังนี้ผู้กระทำอ้างการกระทำโดยป้องกันได้ยากขึ้น ทั้งนี้ย่อมเป็นการเหมาะสมแล้วเนื่องจากการกระทำโดยป้องกันเป็นเหตุยกเว้นความผิด (Justification) จึงต้องมีองค์ประกอบที่เข้มงวดมากกว่าปกติ

2.3.3 สำหรับกรณี มาตรา 21 (8) การตัด หู หาง ขน เขา หรืองา โดยมีเหตุอันสมควร และไม่เป็นอันตรายต่อสัตว์ หรือการดำรงชีวิตของสัตว์ นั้น ถือเป็นเรื่องสากลเช่นกันเมื่อเรา ยอมรับว่าสัตว์เป็นสิ่งมีชีวิต ที่สามารถรับรู้ความรู้สึกเจ็บปวดได้ ดังนั้น ย่อมเป็นการสมควรที่จะกระทำต่อสัตว์โดยให้สัตว์เหล่านั้นเจ็บปวดน้อยที่สุด และเฉพาะเมื่อมีเหตุอันสมควรเท่านั้น เช่น การตัดสายสะดือลูกสัตว์แรกเกิด การตอนสัตว์เพื่อคุมกำเนิด การตัดหางสัตว์เพื่อความสะอาด การตัดปากไก่เพื่อมิให้จิกกัน การตัดเขี้ยวควายเพื่อมิให้ขวิดกัน เป็นต้น

การตัดอวัยวะบางส่วนของสัตว์นั้น ทำขึ้นโดยมีวัตถุประสงค์หลายประการ ไม่ว่าจะเป็นเพื่อความสะอาด เพื่อป้องกันโรค เพื่อความสวยงาม เพื่อเพิ่มมูลค่าทางเศรษฐกิจ รวมถึงตัดเพื่อป้องกันการเลี้ยงดู เช่น การตัดเขี้ยวของลูกหมูเพื่อมิให้กัดกันขณะอยู่ในคอก นอกจากลดอัตราการติดเชื้อแล้ว ยังลดการตายจากการติดเชื้ออีกด้วย การตัดหางหมูเพราะหางหมูเป็นแหล่งสะสมของเชื้อโรค และเชื้อโรคง่ายกว่าสามารถเข้าสู่ช่องคลอดของหมูได้ การตอนหมูเนื่องจากการตอนทำให้ฮอร์โมนเพศชายของหมูลดลง น้ำหนักดีขึ้น ผู้เลี้ยงหมูจึงมักตอนหมูเพื่อเลี้ยงเป็นหมูขุน และการตัดหางสุนัขบางประเภทเพื่อความสวยงาม เป็นต้น

ซึ่งสำหรับการตัด หู หาง ขน เขา หรืองา นี้ ถ้าทำโดยมีเหตุอันสมควรและไม่เป็นอันตรายต่อสัตว์ หรือการดำรงชีวิตของสัตว์ชนิดหรือประเภทนั้นๆ มาตรา 21 (8) ไม่ถือเป็นการทารุณกรรมสัตว์ ดังนั้น ในการพิจารณาว่ากรณีใดกระทำโดยมีเหตุอันสมควรและไม่เป็นอันตรายต่อสัตว์จึงต้องแยกพิจารณาเป็นรายกรณีไปเพราะสัตว์แต่ละชนิดแต่ละประเภทมีวิธีการในการดูแลเลี้ยงดูที่แตกต่างกัน เช่น ปกติผู้เลี้ยงหมูจะทำการตอนหมูโดยวิธีการที่ทำให้หมูเจ็บปวดน้อยที่สุด ไวที่สุด และเสียเลือดน้อยที่สุด²¹ หากผู้เลี้ยงหมูตอนด้วยวิธีการอื่นที่มีลักษณะเป็นอันตรายต่อหมู

²¹ การตอนสุกรเพศผู้มี 3 วิธี คือ (1) การผ่าตัดเอาลูกอั้นทะออกจากตัวสุกร (2) การทำให้ไม่มีเลือดไปหล่อเลี้ยงลูกอั้นทะ และทำให้ลูกอั้นทะฝ่อลีบ (atrophy) และ (3) การฉีดสารเคมีเข้าไปตรงบริเวณลูกอั้นทะ ดู **รายวิชา AT328 การทำฟาร์มสุกร (SWINE FARM MANAGEMENT) บทที่ 19 การตอนสุกร**, สืบค้นเมื่อ 21 กรกฎาคม 2558, จาก <http://e-book.ram.edu/e-book/a/AT328/AT328-19.pdf>

ยอมถือเป็นการทารุณกรรมสัตว์ หรือการตัดปากไปป้องกันการจิกกันนั้น ต้องตัดเฉพาะในส่วนที่เป็นกระดูกเท่านั้น หากตัดลงไปมากกว่านั้นก็จะเจ็บปวดยอมถือเป็นการทารุณกรรมสัตว์ได้

2.3.4 สำหรับกรณี มาตรา 21 (9) การจัดให้มีการต่อสู้ของสัตว์ตามประเพณีท้องถิ่น
นั้น การที่มนุษย์จัดให้สัตว์ต่อสู้กัน มีมาอย่างช้านาน ซึ่งมักจะเป็นไปเพื่อการพนันขันต่อ การแข่งขันและความสนุกสนาน ทั้งนี้เพื่อตอบสนองความบันเทิงของมนุษย์ เช่น การตีไก่หรือการชนไก่ การสู้วัวหรือการชนวัว การกัดปลา เป็นต้น ในการต่อสู้เช่นนี้สัตว์ยอมได้รับความเจ็บปวดทรมานซึ่งยอมถือเป็นการทารุณกรรมสัตว์อยู่ในตัว ดังนั้น การบัญญัติ มาตรา 21 (9) ขึ้นจึงก่อให้เกิดความชัดเจนและเป็นการป้องกันมิให้เกิดการทารุณกรรมสัตว์ในรูปแบบใหม่ขึ้น เพราะมาตรา 21 (9) ยอมรับเพียงการต่อสู้ของสัตว์ตามประเพณีท้องถิ่นเท่านั้น มิได้หมายรวมถึงการต่อสู้ของสัตว์ที่เพิ่งเกิดขึ้นในประเทศไทยโดยลอกเลียนแบบจากต่างประเทศ

ในการพิจารณาประเด็นนี้ ผู้เขียนจะแยกพิจารณาออกเป็น 2 กรณี คือ

(ก) **การต่อสู้ของสัตว์ตามประเพณีท้องถิ่น** เป็นกิจกรรมที่ผู้คนในท้องถิ่นนั้นๆ จัดให้สัตว์ต่อสู้กันมาอย่างช้านาน เช่น การตีไก่หรือชนไก่ที่มีหลักฐานทางประวัติศาสตร์ย้อนหลังไปถึงสมัยสมเด็จพระนเรศวรมหาราช²² การชนควาย และการกัดปลาที่อยู่ควบคู่กับประเพณีของคนไทย จนกลายเป็นส่วนหนึ่งของวิถีชีวิตของคนไทยในชนบท²³ เป็นต้น ดังนั้น กิจกรรมเหล่านี้ยอมถือเป็นการประเพณีท้องถิ่นโดยแท้ และยอมถือว่าผู้กระทำไม่ได้ทารุณกรรมสัตว์ จึงไม่มีความผิดตามมาตรา 21 (9) นี้

(ข) **การต่อสู้ของสัตว์ที่ไม่ถือเป็นประเพณีท้องถิ่น** เกิดขึ้นเนื่องจากประเทศไทยได้รับอิทธิพลจากต่างประเทศในเรื่องของการต่อสู้สัตว์ เพราะปัจจุบันมีการนำเข้าสู่สัตว์ต่างถิ่นค่อนข้างมาก ประกอบกับการต่อสู้สัตว์บางประเภทเกี่ยวเนื่องกับการพนันขันต่อ เช่น การต่อสู้หมี²⁴

²² ประเพณีการตีไก่หรือการชนไก่ หมายถึง การเอาไก่มาตีหรือต่อสู้กันเป็นการละเล่น เพื่อให้เกิดความสนุกสนานตามประเพณี หรือนักชกตฤกษ์ของไทยแต่โบราณ มีหลักฐานในประวัติศาสตร์รัชสมัยสมเด็จพระนเรศวรมหาราช ขณะถูกนำไปอยู่ ณ กรุงหงสาวดีโดยข้าชนไก่เอาบ้านเมือง เมื่อถูกพระมหาอุปราชาสบประมาทว่าเป็น “ไก่เซलय” ดูประเพณีไทย, **การตีไก่หรือการชนไก่**, สืบค้นเมื่อ 22 กรกฎาคม 2558 จาก <http://www.prapayneethai.com/%E0%B8%95%E0%B8%B5%E0%B9%84%E0%B8%81%E0%B9%88>

²³ วิถีชีวิตของคนไทยในอดีตเป็นวิถีชีวิตชนบท แต่ละครอบครัวมีการเลี้ยงสัตว์ต่างๆ เอาไว้โดยมีจุดประสงค์เพื่อเอาไว้ใช้งาน เอาไว้เป็นอาหาร และเอาไว้เป็นงานอดิเรก เช่น การเลี้ยงไก่ชน การเลี้ยงวัว ควาย และการเลี้ยงปลากัด เป็นต้น เมื่อเสร็จสิ้นฤดูกาลเก็บเกี่ยว ชาวบ้านมักนำสัตว์ที่ตนเองเลี้ยงมาใช้ในกิจกรรมนอกเหนือจากที่เป็นอยู่ เช่น การกัดปลา การตีไก่ การแข่งวิ่งควาย และชนวัว เป็นต้น จนกลายเป็นประเพณีและขนบธรรมเนียมของสังคมในชนบทและมีการเปลี่ยนแปลงไปเป็นการพนันอีกด้วย ดู ตำนานและความเป็นมาของปลากัดไทย, **ปลากัดไทยกับวิถีความเป็นไทย**, สืบค้นเมื่อ 22 กรกฎาคม 2558 จาก <http://www.il.mahidol.ac.th/e-media/siam-fighting-fish/history.html>

²⁴ เกมการพนันการต่อสู้ระหว่างหมีและสุนัขล่าเนื้อผิดกฎหมายและเป็นสาเหตุของความรุนแรงและความทรมาน, **ยุติเกมพนันการต่อสู้ระหว่างหมี**, สืบค้นเมื่อ 22 กรกฎาคม 2558 จาก <http://www.worldanimalprotection.or.th/our-work/animals-in-the-wild/bear-baiting.aspx>

การเปิดบ่อนหมากต่อสู้กัน²⁵ เป็นต้น ซึ่งเหล่านี้ล้วนแต่มีประวัติแต่เดิมของคนไทย ดังนี้ จึงไม่ถือเป็นการประเพณีท้องถิ่น ย่อมไม่ต้องด้วยเหตุยกเว้นความผิดตามมาตรา 21 (9) และเป็นการทารุณกรรมสัตว์ตามมาตรา 20 อย่างชัดเจน

2.4 การกระทำที่ไม่ถือว่าเป็นการทารุณกรรมสัตว์กฎหมายอังกฤษ

สำหรับ Animal Welfare Act 2006 ของประเทศอังกฤษนั้น ได้กำหนดว่าการกระทำดังต่อไปนี้ ไม่ถือเป็นการทารุณกรรมสัตว์

(ก) การตัดหรือขลิบอวัยวะสัตว์ (Mutilation) กล่าวคือ ถ้าการตัดหรือขลิบอวัยวะสัตว์นั้นได้กระทำไปโดยมีวัตถุประสงค์ในการรักษา ผู้นั้นไม่ต้องรับผิดชอบ²⁶

(ข) การตัดหางสุนัข (Docking of dogs' tails) กล่าวคือ ถ้าการตัดทั้งหมดหรือบางส่วนของหางสุนัขไปนั้นเป็นไปเพื่อการรักษาพยาบาล หรือ เป็นการตัดทั้งหมดหรือบางส่วนของหางของสุนัขทำงานที่มีใบรับรองซึ่งสุนัขดังกล่าวมีอายุไม่เกิน 5 วัน ผู้นั้นไม่ต้องรับผิดชอบ²⁷

(ค) การวางยาพิษสัตว์ (Administration of poisons etc.) กล่าวคือ ถ้าการวางยาพิษหรือ ยาที่จะทำให้เกิดอันตรายแก่สัตว์ที่ได้รับความคุ้มครองตามกฎหมาย ได้กระทำโดยผู้มีอำนาจตามกฎหมาย หรือ มีเหตุยกเว้นโทษ ผู้นั้นไม่ต้องรับผิดชอบ²⁸

2.5 โทษของผู้ที่กระทำทารุณกรรมสัตว์

ผู้ที่ได้กระทำการทารุณกรรมสัตว์นั้น พระราชบัญญัติป้องกันการทารุณกรรมและการจัดสวัสดิภาพสัตว์ฯ มาตรา 31 กำหนดให้ผู้ทารุณกรรมสัตว์ต้องระวางโทษจำคุกไม่เกิน 2 ปี หรือปรับไม่เกิน 40,000 บาท หรือทั้งจำทั้งปรับ ซึ่งในประเด็นเรื่องโทษตามกฎหมายฉบับนี้ถูกวิพากษ์วิจารณ์อย่างหนัก²⁹ เนื่องจากมีการนำโทษไปเปรียบเทียบกับโทษตามประมวลกฎหมายอาญา มาตรา 295 โทษฐานทำร้ายร่างกาย โดย ผู้กระทำต้องระวางโทษจำคุกไม่เกิน 2 ปี หรือปรับไม่เกิน 4,000 บาท หรือทั้งจำทั้งปรับ และมาตรา 391 ในความผิดฐานใช้กำลังทำร้ายผู้อื่นโดยไม่ถึงกับ

²⁵ ทารุณกรรมสัตว์เปิดบ่อนหมากต่อสู้กัน, ลอบเปิดบ่อนพนันเฮาส์ของอเมริกันพิทบูลเทอร์เรียมาลงสนามกักกัน, สืบค้นเมื่อ 22 กรกฎาคม 2558 จาก <http://www.dogilike.com/board/view.php?id=2330>

²⁶ Section 5 Mutilation: (3) References in this section to the carrying out of a prohibited procedure on an animal are to the carrying out of a procedure which involves interference with the sensitive tissues or bone structure of the animal, otherwise than for the purpose of its medical treatment.

²⁷ Section 6 Docking of dogs' tails: (3) Subsections (1) and (2) do not apply if the dog is a certified working dog that is not more than 5 days old.

²⁸ Section 7 Administration of poisons etc.: (2) A person commits an offence if— (b) without lawful authority or reasonable excuse

²⁹ กฎหมายข้างต้น, เตชะหมาโทษหนักกว่าเตชะคน, สืบค้นเมื่อ 22 กรกฎาคม 2558, จาก <http://www.dailynews.co.th/article/292762>

เป็นเหตุให้เกิดอันตรายแก่กายหรือจิตใจ ซึ่งเป็นความผิดลหุโทษ โดยผู้กระทำผิดต้องระวางโทษจำคุกไม่เกิน 1 เดือน หรือ ปรับไม่เกิน 10,000 บาท หรือทั้งจำทั้งปรับ ซึ่งมีอัตราโทษที่ค่อนข้างน้อยเมื่อเปรียบเทียบกับโทษที่จะลงแก่ผู้ทราฎนกรรมสัตว์

ในการพิจารณาว่าโทษที่จะลงแก่ผู้กระทำความผิดฐานทราฎนกรรมสัตว์นั้น มีความเหมาะสมแล้วหรือไม่ ในประเด็นนี้ อาจพิจารณาเปรียบเทียบได้กับกฎหมายของประเทศอื่นๆ เช่น

(ก) ประเทศสหรัฐอเมริกา เมือง New York ภายใต้บังคับกฎหมาย New York State Consolidated Laws ความผิดฐานทราฎนกรรมสัตว์โดยไม่มีเหตุสมควร จำคุกไม่เกิน 1 ปี ปรับไม่เกิน 1,000 ดอลลาร์สหรัฐ (ประมาณ 34,562.04 บาท) และความผิดฐานทราฎนกรรมสัตว์โดยเจตนาให้สัตว์ได้รับความเจ็บปวดทุกข์ทรมาน จำคุกไม่เกิน 5 ปี ปรับไม่เกิน 5000 ดอลลาร์สหรัฐ (ประมาณ 172,810.19 บาท)³⁰

(ข) ประเทศอังกฤษ ภายใต้บังคับกฎหมาย Animal Welfare Act 2006 ความผิดฐานทราฎนกรรมสัตว์โดยไม่มีเหตุสมควร วางยาสัตว์ และจัดให้สัตว์สู้กัน จำคุกไม่เกิน 51 สัปดาห์ ปรับไม่เกิน 20,000 ปอนด์ (ประมาณ 1,078,752.63 บาท)³¹

³⁰ Section 353 Overdriving, torturing and injuring animals; failure to provide proper sustenance: A person who overdrives, overloads, tortures or cruelly beats or unjustifiably injures, maims, mutilates or kills any animal, whether wild or tame, and whether belonging to himself or to another, or deprives any animal of necessary sustenance, food or drink, or neglects or refuses to furnish it such sustenance or drink, or causes, procures or permits any animal to be overdriven, overloaded, tortured, cruelly beaten, or unjustifiably injured, maimed, mutilated or killed, or to be deprived of necessary food or drink, or who wilfully sets on foot, instigates, engages in, or in any way furthers any act of cruelty to any animal, or any act tending to produce such cruelty, is guilty of a class A misdemeanor and for purposes of paragraph (b) of subdivision one of section 160.10 of the criminal procedure law, shall be treated as a misdemeanor defined in the penal law.

Section 353-a. Aggravated cruelty to animals: 1. A person is guilty of aggravated cruelty to animals when, with no justifiable purpose, he or she intentionally kills or intentionally causes serious physical injury to a companion animal with aggravated cruelty. For purposes of this section, "aggravated cruelty" shall mean conduct which: (i) is intended to cause extreme physical pain; or (ii) is done or carried out in an especially depraved or sadistic manner.

3. Aggravated cruelty to animals is a felony. A defendant convicted of this offense shall be sentenced pursuant to paragraph (b) of subdivision one of section 55.10 of the penal law provided, however, that any term of imprisonment imposed for violation of this section shall be a definite sentence, which may not exceed two years.

³¹ Section 32 Imprisonment or fine (1) A person guilty of an offence under any of sections 4, 5, 6(1) and (2), 7 and 8 shall be liable on summary conviction to— (a) imprisonment for a term not exceeding 51 weeks, or (b) a fine not exceeding £20,000, or to both.

(ค) ประเทศเกาหลีใต้ ภายใต้บังคับกฎหมาย Korean Animal Protection Law ความผิดฐานฆ่าสัตว์โดยทารุณโหดร้าย และทำร้ายสัตว์โดยไม่มีเหตุอันสมควร ปรับไม่เกิน 5,000,000 วอน (ประมาณ 149,180.07 บาท)³²

จากการพิจารณาบทลงโทษตามกฎหมายที่มุ่งคุ้มครองสัตว์ในประเทศต่างๆ แล้ว พบว่าโทษที่จะลงแก่ผู้กระทำความผิดย่อมมีความแตกต่างกัน ทั้งนี้ขึ้นอยู่กับบริบทของการเมือง และเศรษฐกิจของประเทศนั้นๆ ดังนั้น สำหรับประเทศไทยที่กำหนดโทษแก่ผู้กระทำทารุณกรรมสัตว์ให้จำคุกไม่เกิน 2 ปี หรือปรับไม่เกิน 40,000 บาท หรือทั้งจำทั้งปรับนั้น เห็นว่าเหมาะสมกับสภาพเศรษฐกิจของไทยแล้ว

อีกทั้งการบัญญัติโทษในลักษณะเช่นนี้ ย่อมเป็นการเปิดโอกาสให้ผู้พิพากษาสามารถใช้ดุลยพินิจพิจารณาลงโทษได้ตามความเหมาะสมแก่สถานการณ์ในแต่ละคดีได้อีกด้วย

3. บทสรุปและข้อเสนอแนะ

จากการศึกษาพระราชบัญญัติป้องกันการทารุณกรรมและการจัดสวัสดิภาพสัตว์ พ.ศ. 2557 เปรียบเทียบกับ Animal Welfare Act 2006 ในประเด็นที่ประชาชนชาวไทยกำลังให้ความสนใจอยู่นั้น ผู้เขียนมีบทสรุปและข้อเสนอแนะดังนี้

3.1 บทสรุป

การที่ประเทศไทยมีพระราชบัญญัติป้องกันการทารุณกรรมและการจัดสวัสดิภาพสัตว์ฯ นั้น นอกจากเป็นการแสดงให้เห็นนานาประเทศเห็นว่า ประเทศไทยเองก็ยอมรับเรื่องสิทธิของสัตว์รวมถึงต้นตอต่อเรื่องการคุ้มครองสัตว์แล้ว ยังเป็นการแสดงออกถึงความรักและเอาใจใส่ต่อสัตว์ที่อยู่ร่วมกับมนุษย์ เป็นสิ่งมีชีวิตที่มีความรู้สึกและเป็นองค์ประกอบสำคัญของสิ่งแวดล้อมอีกด้วย

การที่พระราชบัญญัตินี้ดังกล่าวเพิ่งประกาศใช้บังคับจึงมีหลายประเด็นที่ทฎิภากรษวิจกรณั์ ทั้งนี้เนื่องจากกฎหมายฉบับนี้ถูกบัญญัติขึ้นในช่วงที่กระแสสังคมเรื่องการรักสัตว์และคุ้มครองสัตว์ในประเทศไทยกำลังเป็นประเด็นสำคัญ จึงทำให้มีทั้งฝ่ายที่เห็นด้วยและไม่เห็นด้วยกับกฎหมายดังกล่าว รวมทั้งบางถ้อยคำในกฎหมายฉบับนี้ที่อาจเกิดปัญหาในการพิจารณาวินิจฉัยต่อไปในอนาคต ด้วยเหตุนี้ จากการศึกษากฎหมายดังกล่าว ผู้เขียนมีข้อเสนอแนะดังนี้

3.2 ข้อเสนอแนะ

3.2.1 กรณี มาตรา 20 ความผิดฐานทารุณกรรมสัตว์นั้น ผู้เขียนเห็นว่า ควรกำหนดข้อความหรือถ้อยคำในกฎหมายให้ชัดเจนเสียก่อนเพราะ กฎหมายใดที่มีโทษอาญาต้องบัญญัติเป็นลายลักษณ์อักษรให้ชัดเจนแน่นอนว่า ผู้กระทำได้กระทำการใดอันมีลักษณะเฉพาะเจาะจงจึงจะ

³² Article 25 Punishment: 1 Anyone that falls under one of the following criteria will be fined up to 5 million won:
1. A person who has violated Article 7 (Article 7 Prohibition of Animal Abuse: 1. No one shall commit the following acts toward animals: 1. Act of killing by brutal methods, such as hanging).

ถือได้ว่าเป็นการทารุณกรรมสัตว์เสียก่อน เช่น การเขียน ทูบ ดี แทง นำน้ำร้อนลวก เป็นต้น มิฉะนั้น ย่อมถือว่าการทรมานดังกล่าวขัดต่อ ประมวลกฎหมายอาญา มาตรา 2 เนื่องจากขาดการบัญญัติ การกระทำที่ถือได้ว่าเป็นความผิดอย่างชัดเจนแน่นอน

ทั้งนี้เมื่อศึกษาเปรียบเทียบกับ Animal Welfare Act 2006 แล้วจะพบว่า มีการกำหนด การกระทำที่ถือได้ว่าเป็นการทารุณกรรมสัตว์ที่ค่อนข้างชัดเจนมากกว่าไม่ว่าจะเป็นการตัด หรือขลิบอวัยวะสัตว์ (Mutilation) การตัดหางสุนัข (Docking of dogs' tails) การวางยาพิษสัตว์ (Administration of poisons etc.) การต่อสู้สัตว์ (Fighting etc.) ซึ่งทำให้เกิดความชัดเจน และสามารถนำมาใช้บังคับได้อย่างเป็นรูปธรรมมากกว่า โดยการกระทำอันมีลักษณะเหล่านี้ พระราชบัญญัติป้องกันการทารุณกรรมและการจัดสวัสดิภาพสัตว์ฯ กล่าวถึงในมาตรา 21 เรื่องการกระทำที่ไม่ถือได้ว่าเป็นการทารุณกรรมสัตว์เท่านั้น

3.2.2 กรณี มาตรา 21 (6) การฆ่าสัตว์ในกรณีที่มีความจำเป็นเพื่อป้องกันอันตรายแก่ชีวิต หรือร่างกายของมนุษย์ หรือสัตว์อื่น หรือป้องกันความเสียหายที่จะเกิดแก่ทรัพย์สิน นั้น ผู้เขียน เห็นว่า มาตรา 21 (6) ควรมีองค์ประกอบเพิ่มเติมว่า การกระทำโดยป้องกันนั้นต้องได้กระทำไป พอสมควรแก่เหตุ และผลทางกฎหมายในกรณีที่ผู้กระทำได้ฆ่าสัตว์เพื่อป้องกันเกินสมควรแก่เหตุ ว่าควรเป็นเช่นไรด้วย เพราะผู้กระทำการป้องกันมีอำนาจกระทำได้ถึงขนาดฆ่าสัตว์ตัวนั้นเพื่อ ป้องกันตน ย่อมจะเกิดผลร้ายแก่สัตว์ได้หากไม่มีการบัญญัติองค์ประกอบในส่วนนี้ไว้ให้ชัดเจน

3.2.3 กรณี มาตรา 21 (8) การตัด หู หาง ขน เขา หรืองาโดยมีเหตุอันสมควรและไม่เป็น อันตรายต่อสัตว์ หรือการดำรงชีวิตของสัตว์ นั้น ผู้เขียนเห็นว่า การตัด หู หาง ขน เขา หรืองา มีผู้กระทำมานานแล้ว การบัญญัติ มาตรา 21 (8) ย่อมทำให้เกิดความชัดเจนขึ้นในทางปฏิบัติและ ในขณะเดียวกันผู้กระทำก็ได้รับความคุ้มครองอีกด้วยกล่าวคือ ถ้าการตัด หู หาง ขน เขา หรืองา ได้กระทำโดยมีเหตุอันสมควรและไม่เป็นอันตรายต่อสัตว์ หรือการดำรงชีวิตของสัตว์ ผู้กระทำย่อม ไม่ต้องเกรงกลัวต่อกฎหมายเพราะตนได้กระทำในสิ่งที่กฎหมายกำหนดว่าไม่เป็นความผิด

บรรณานุกรม

- กฎหมายข้างตัว. **เตะหมาโทษหนักกว่าเตะคน**. สืบค้นเมื่อวันที่ 22 กรกฎาคม 2558, จาก <http://www.dailynews.co.th/article/292762>
- เกมการพนันการต่อสู้ระหว่างหมีและสุนัขล่าเนื้อผิดกฎหมายและเป็นสาเหตุของความรุนแรงและความทรมาน. **ยุติเกมพนันการต่อสู้ระหว่างหมี**. สืบค้นเมื่อวันที่ 22 กรกฎาคม 2558, จาก <http://www.worldanimalprotection.or.th/our-work/animals-in-the-wild/bear-baiting.aspx>
- เกียรติขจร วัจนะสวัสดิ์. (2551). **คำอธิบายกฎหมายอาญา ภาค 1 บทบัญญัติทั่วไป**. พิมพ์ครั้งที่ 10 แก้ไขเพิ่มเติม. กรุงเทพฯ: พลสยาม พริ้นติ้ง (ประเทศไทย).
- ตำนานและความเป็นมาของปลากัดไทย. **ปลากัดไทยกับวิถีความเป็นไทย**. สืบค้นเมื่อวันที่ 22 กรกฎาคม 2558, จาก <http://www.il.mahidol.ac.th/e-media/siam-fighting-fish/history.html>
- ทวีเกียรติ มีนะกนิษฐ. (2556). **คำอธิบายกฎหมายอาญา ภาคทั่วไป**. พิมพ์ครั้งที่ 15 แก้ไขเพิ่มเติม. กรุงเทพฯ: วิทยุชน.
- ทารุณกรรมสัตว์เปิดบ่อนหมากัดกัน. **ลอบเปิดบ่อนพนันเอาสุนัขขอมอเมริกันพิทบูลเทอร์เรียมาลงสนามกัดกัน**. สืบค้นเมื่อวันที่ 22 กรกฎาคม 2558, จาก <http://www.dogilike.com/board/view.php?id=2330>
- ไทยรัฐออนไลน์. (7 มกราคม 2558). **ตัดสินแล้วคดี “ฟันปากหมา” ประเดิมพ.ร.บ.ทารุณสัตว์จำคุก 1 ปี**. สืบค้นเมื่อวันที่ 3 มิถุนายน 2558, จาก <http://www.thairath.co.th/content/473118>
- ไทยรัฐออนไลน์. (23 มกราคม 2558). **ฟ้องแล้ว! คดีวางยาฆ่าหมาศาลลงโทษตามพ.ร.บ.ทารุณสัตว์**. สืบค้นเมื่อวันที่ 3 มิถุนายน 2558, จาก <http://www.thairath.co.th/content/476675>
- ไทยรัฐออนไลน์. (22 มกราคม 2558). **คุมมือป็นยิงเจ้าชื้อบื้อฝากขังศาลอาญา**. สืบค้นเมื่อวันที่ 20 กรกฎาคม 2558, จาก <http://www.thairath.co.th/content/476408>
- ธันว์รัตน์ โรจนวรรณ. (2551). “มาตรการทางกฎหมายในการป้องกันการทารุณกรรมสัตว์.” วิทยานิพนธ์มหาบัณฑิตคณะนิติศาสตร์ จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย. อ่างใน สุพรรณนิการ์ กิ่งทอง. (2558). “มาตรการป้องกันและปราบปรามการทารุณกรรมสัตว์ กรณีศึกษาการค้าสุนัขข้ามชาติ.” **วารสารนิติศาสตร์ มหาวิทยาลัยเนศวร**. 8(1). 35.

ประเพณีไทย. การตีไก่หรือการชนไก่. สืบค้นเมื่อวันที่ 22 กรกฎาคม 2558, จาก <http://www.prapayneethai.com/%E0%B8%95%E0%B8%B5%E0%B9%84%E0%B8%81%E0%B9%88>

พรธิภา องค์คุณารักษ์. (2552). “การจัดการโซ่อุปทานสำหรับอุตสาหกรรมเกษตร.” for Quality September 2009 No. 143. สืบค้นเมื่อวันที่ 4 มิถุนายน 2558, จาก http://www.sru.agro.ku.ac.th/file/article/1/scm_for_AI.pdf

แสวง บุญเฉลิมวิภาส. (2544). **หลักกฎหมายอาญา**. พิมพ์ครั้งที่ 3 แก้ไขเพิ่มเติม. กรุงเทพฯ: วิญญูชน.

พระราชบัญญัติป้องกันการทารุณกรรมและการจัดสวัสดิภาพสัตว์ พ.ศ. 2557 ราชวิชา At328 การทำฟาร์มสุกร (SWINE FARM MANAGEMENT) บทที่ 19 การตอนสุกร. สืบค้นเมื่อวันที่ 21 กรกฎาคม 2558, จาก <http://e-book.ram.edu/e-book/a/AT328/AT328-19.pdf>

ร่างพระราชบัญญัติป้องกันการทารุณกรรมและการจัดสวัสดิภาพสัตว์ พ.ศ. ...

Animal Welfare Act 2006

Korean Animal Protection Law

New York State Consolidated Laws